

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

38

ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ ॥
ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਭਾਗ - 1

‘ਖੜੀ’

ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥ ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਭਾਗ - 1

ਮਾਇਕੀ ਸੰਸਾਰ — ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ (ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼) ਦੇ ਮਿਲਗੋਂਭੇ ਤੋਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘ਅਗਨੀ’ ਇਕ ਕੁਦਰਤੀ ‘ਤੱਤ’ ਹੈ।

ਇਹ ਅਗਨੀ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ —

1. ਬਾਹਰਲੀ ਅੱਗ —

ਜੋ ਦਿੱਤਣਹਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਲੱਕੜਾਂ, ਕੋਇਲੇ, ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ, ਤੇਲ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਲਾ ਜਾਂ ਬੁਝਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

2. ਸਰੀਰਕ ਅੱਗ —

ਇਹ ਹਰ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦਿਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਵਿ-ਰਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ‘ਜੀਵਨ-ਅਗਨੀ’ (vital life heat) ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਜੱਠਰ ਅਗਨੀ ਨਾਲ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ-ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਜੀਵ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ‘ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

3. ਤੱਤ ਅਗਨੀ —

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਧਰਤੀ ਵਿਚਲੀ ਗਰਮੀ, ਅਸਮਾਨੀ ਬਿਜਲੀ, ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਤੱਤ-ਅਗਨੀ ਆਦਿ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਰਮੀ ਸਾਡੇ ਮਾਦੀ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਹੋਰ ਕਈ ਤੱਤਾਂ (elements) ਦੀ ਅਗਨੀ ਅਤਿਅੰਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ।

4. ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ —

ਜੋ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਭਾਵੁਕ ਜੋਸ਼ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਝੀ ਅੱਗ ਹੈ — ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ।

ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ਭਗਤ ਨ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੭੩)

ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ —

ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ

ਗੁੱਝੀ ਹੈ
 ਭੇਦ ਵਾਲੀ ਹੈ
 ਸਰਬ-ਬਿਆਪੀ ਹੈ
 ਉਚ ਨੀਚ ਸਮਾਨੀ ਹੈ
 ਰਵਿ-ਰਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ
 ਸਰਬ-ਵੇਲਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੈ
 ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ
 ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ
 ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬੜੇ ਭਿਆਨਕ ਹਨ
 ਇਸ ਦੇ ਭਾਂਬੜਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਤੜਫ਼ਦੇ ਹਾਂ
 ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
 'ਹਾਇ-ਬੂ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ,
 ਹਾਲ-ਦੁਹਾਈ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ,
 ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ,
 ਰੋਸੇ-ਗਿਲੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ,
 ਨਰਕ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਇਸ ਭਿਆਨਕ 'ਅਗਨ-ਸੋਕ-ਸਾਗਰ' ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਯਾ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ —

ਬਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ,
 ਫਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ,
 ਉਦਮ ਹੀ ਨਹੀਂ,
 ਵਿਉਂਤ ਹੀ ਨਹੀਂ !!!

ਇਹ ਬੜੀ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ਼ ਤੇ ਸਿਆਣਾ,
 ਅਫਲਾਤੂਨ ਇਨਸਾਨ ਹੀ, ਹੋਰ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ 'ਗੁੱਝੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ'
 ਵਿਚ ਵੱਧ ਸੜ-ਬਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਐਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ
 ਮਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ!

ਇਸ ਲਈ ਐਸੀ ਸਰਬਗ ਗੁੱਝੀ 'ਅੱਗ' ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ
 ਸਮਝਣ, ਬੁੱਝਣ, ਪਹਿਚਾਨਣ ਦੀ ਅਤਿ ਲੋੜ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਅਤਿ ਜ਼ੂਗੀ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਖੋਜਣ ਅਤੇ
 ਸਮਝਣ ਦਾ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਦੋ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਮੰਡਲ ਹਨ —

1. ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ : ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੈਵੀ ਗੁਣ —

ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਸੱਚ

ਸ਼ਬਦ

ਹੁਕਮ

ਨਾਮ

ਪਿਆਰ

ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ

ਨਿਰਮਲਤਾ

ਦੈਵੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ

ਆਤਮ ਰੰਗ

ਮਹਾਂ-ਸੁਖ

ਸਦਾ-ਸੁਖ

ਸ਼ਾਂਤੀ

ਠੰਢ

ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

2. ਮਾਇਕੀ ਮਾਨਸਿਕ ਮੰਡਲ : ਜਿਸ ਵਿਚ —

ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ

ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ

ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ

ਕਾਮ ਦੀ ਹਨੇਰੀ

ਕੋਧ ਦੀ ਅੱਗ

ਲੋਭ ਦੀ ਲਹਿਰ

ਮੋਹ ਦੀ ਮਮਤਾ

ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਪਕੜ

ਖੁਦ-ਗਰਜ਼ੀ

ਈਰਖਾ

ਦਵੈਤ

ਸਾੜਾ

ਕੁਲਝਣਾਂ

ਅਸ਼ਾਂਤੀ

ਦੁਖ

ਕਲੇਸ਼

ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਅੱਗ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ — ਉਹ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਸੁਰੀ ਅਉਗੁਣਾਂ ਦੇ ਲਾਏ ਹੋਏ 'ਭਾਂਬੜ' ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ — ਆਪੇ ਅੱਗ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਮਚਾ ਕੇ, ਆਪੇ ਹੀ ਸੜੀ-ਬਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਇਸ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ —

ਜੀਅੜਾ ਅਗਨਿ ਬਰਾਬਰਿ ਤਪੈ ਭੀਤਰਿ ਵਗੈ ਕਾਤੀ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੫੬)

ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਾਹਰਿ ਤਨੁ ਸੁਆਹੁ ॥

ਗਲਿ ਪਾਬਰ ਕੈਸੇ ਤਰੈ ਅਥਾਹ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੬੭)

ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਸੁਰਿ ਨਰ ਹੈ ਜਾਰੇ ॥

ਰਾਮ ਉਦਕਿ ਜਨ ਜਲਤ ਉਬਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੨੩)

ਸਗੀਗੁ ਜਲਉ ਗੁਣ ਬਾਹਰਾ ਜੋ ਗੁਰ ਕਾਰ ਨ ਕਮਾਇ ॥

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਡਿਨੁ ਮੈ ਹਉਮੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੫੧)

ਕਿਉ ਸਿਮਰੀ ਸਿਵਰਿਆ ਨਹੀ ਜਾਇ ॥

ਤਪੈ ਹਿਆਉ ਜੀਅੜਾ ਬਿਲਲਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੬੧)

ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੋਬਾਰ ॥

ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ ॥

ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥

ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੬੧)

ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਭੜਕਾਰੇ ॥

ਮਨਸੁਖੁ ਤਕੇ ਕੁੰਡਾ ਚਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੨)

ਫਰੀਦਾ ਮੈ ਜਾਨਿਆ ਦੁਖੁ ਮੁਝ ਕੂ ਦੁਖੁ ਸਬਾਇਐ ਜਗਿ ॥

ਊਚੇ ਚੜ੍ਹਿ ਕੈ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹਾ ਅਗਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੮੨)

ਰੰਗਿ ਨ ਰਾਤਾ ਰਸਿ ਨਹੀ ਮਾਤਾ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਤਾਤਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੪੫)

ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਦੀ ਬਾਬਤ —

ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨਾਲ, ਇਸ ਗੁੱਸੀ ਅੰਦਰਲੀ ਮਾਨਸਿਕ ‘ਅੱਗ’ ਵਿਚ ਪਲ-ਪਲ, ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ, ਗੋਰੇ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਭੀ —

ਯੁਖਦੇ
ਸੜਦੇ
ਬਲਦੇ
ਕੁਲਝਦੇ
ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ

ਹੋਏ, ਨਰਕ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ, ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸੇ ਗੁੱਸੀ ਅੱਗ ਦੀ ‘ਚੁਆਤੀ’ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪੜਿ ਪੰਡਿਤੁ ਅਵਰਾ ਸਮਝਾਏ ॥
ਘਰਿ ਜਲਤੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਏ ॥
ਕਿਝੁ ਨ ਬੁਝੈ ਕਿਝੁ ਨ ਸੁਝੈ ਦੁਨੀਆ ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੬)

(ਪੰਨਾ-੧੩੭੮)

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਮੌਹਣੀ ਤਾਮਸੁ ਤਿਸਨਾ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ।
ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਪਾਇ ਕਿਉ ਮਨੁ ਮੂਰਖੁ ਅਗਿ ਬੁਝਾਵੈ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੫/੬)

ਚਿਤਵਣੀਆ ਲਖ ਰਾਤਿ ਦਿਹੁ ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਏ।
ਸੋਇਨਾ ਰੂਪਾ ਅਗਲਾ ਮਾਣਕ ਮੌਤੀ ਅੰਗਿ ਹੰਦਾਏ।
ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪੈਨ੍ਹੁ ਕੇ ਚੋਆ ਚੰਦਨ ਮਹ ਮਹਕਾਏ।
ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ ਮਹਲ ਬਗੀਚੇ ਸੁਫਲ ਫਲਾਏ।
ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ਸੇਜ ਸੁਖ ਮਾਇਆ ਮੌਹਿ ਧੋਹਿ ਲਪਟਾਏ।
ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲ ਜਿਉ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਏ।
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ ॥

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੫/੧੪)

ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨੂਰ ਹੋਇਆ ਮਨ —ਇਹ ਮੰਨਣ
ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਭੀ ਕੋਈ ਗੁੱਸੀ ਅੱਗ ਦੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਹੈ, ਜੋ
ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦੀਵੀ, ਯੁਖਦੀ ਤੇ ਭਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ !!

ਉਤੋਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਬੀਬੇ, ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ‘ਭਲੇ-ਭਲੇਰੇ’ (civilized and refined)
ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ — ਪਰ ਸਾਡੇ ਪੁਰ ਅੰਦਰ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਿਆਈਆਂ ਵਿਚ, ‘ਮਾਨਸਿਕ

ਅੱਗ' ਦੀਆਂ ਕਈ ਭਾਅ ਦੀਆਂ ਗੁੱਸ਼ੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਜਾ ਮਲੀਨ
ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਜਿਹਾ ਕਿ—

ਈਰਖਾ

ਦਵੈਤ

ਸਾਜ਼ਾ

ਕੁਲਝਣਾ

ਕਾਮ

ਕ੍ਰਿਧ

ਲੋਭ

ਮੋਹ

ਹੰਕਾਰ

ਆਦਿ, ਗੋਰੇ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਗੁੱਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੁਖਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ
ਹਨ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਮਲੀਨ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰਦੇ
ਹਾਂ — ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਭਖਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ
ਜਵਾਲਾ-ਮੁਖੀ ਵਾਂਗ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਕੇ ਫੁਟਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਾਵੇ (lava)
ਨਾਲ ਅਤਿਅੰਤ ਤਬਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਦ ਕਦੇ ਇਹਨਾਂ ਗੁੱਸ਼ੀਆਂ ਭਾਵੁਕ ਚੰਗਿਆੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੀ ਉਕਸਾਹਟ ਦੀ
ਹਵਾ (exciting cause) ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਗਿਆੜੀਆਂ ਮਘ ਕੇ ਭਾਂਬੜ ਬਣ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਮਨ-ਤਨ ਸੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪੂਰਵੀ ਲਾਏ ਹੋਏ ਭਾਂਬੜ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ
ਸਾਜ਼ੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜ-ਬਲ ਕੇ ਨਿਢਾਲ ਤੇ ਬੇ-ਬੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਦ ਹੀ
ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਣ-ਕੱਪੜੀਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਢੀਠ
ਮਨ-ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਆਪੂਰਵੀ ਹੋਏ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚੋਂ
ਬਾਕੀ ਮਘਦੇ ਅੰਗਿਆਰੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਆਹ ਵਿਚ,
ਦੱਬ ਕੇ ਸਾਂਭ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ-ਆਪਣਾ ਅਮੇਲਕ ਜੀਵਨ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਸਾਰੇ
ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅਤਿ ਹਾਨੀਕਾਰਕ, ਦੁਖਦਾਈ, ਗੁੱਸੀ ਮਾਨਸਿਕ 'ਅੱਗ' ਲਾਈ ਹੋਈ
ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਗੁੱਝੇ ਭਾਹਿ, 'ਸੜ-ਬਲ' ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈ—

ਗੁੜੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ਭਰਾਤ ਨ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੭੩)

ਅਗਨਿ ਕੁਟੰਬ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ॥

ਭਰਮ ਮੋਹ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਾਰ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੭੫)

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਵਾਰੇ ਸਬਦਿ ਵੀਜਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੬)

ਪਾਪੀ ਕਾ ਘਰੁ ਅਗਨੇ ਮਾਹਿ ॥

ਜਲਤ ਰਹੇ ਮਿਟਵੈ ਕਬ ਨਾਹਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੧੬੫)

ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੬੧)

ਮਨਮੁਖ ਬੋਲੇ ਅੰਧੂਲੇ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਅਗਨੀ ਕਾ ਵਾਸੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੧੫)

ਨਿਰਵੈਰੈ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਇਦਾ ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਲੂਕੀ ਲਾਇ ॥

ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰੁ ਹੈ ਅਨਦਿਨੁ ਜਲੈ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੧੫)

ਇਹੁ ਜਗੁ ਜਲਤਾ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੁਭਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੪੩)

ਸਿਵ ਬਿਰੰਚ ਅਰੁ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਤਾ ਮਹਿ ਜਲਤੋਂ ਫਿਰਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੧੬)

ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਅਸੁਰ ਸੁਰ ਜੇਤੇ ਕਾਲ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਰਤੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੬੭)

ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਜਲਤੀ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸਿ ਆਈ ॥

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧/੨੪)

‘ਅੱਗ’ ਇਕ ‘ਤੱਤ’ ਹੈ ਪਰ ਲੱਕੜ, ਕੋਲੇ, ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਚ ਭਿੰਨਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਗੁੜੀ ‘ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ’ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ-ਯਾਨਿ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ, ਦਵੈਤ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ — ਇਸ ਗੁੜੀ ਅੱਗ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਚਾਨਣ’ ਵਿਚ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਦ ਦੇ ਠੰਢੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ-ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਠੰਢੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ‘ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ’ ਦਾ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਇਹ 'ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ' ਸਿਰਫ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤਾਂਦੀ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੬੧)

ਇਸ 'ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ' ਦੀ ਭੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਹਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਅਧਾਰਤ ਹੈ।

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਨੂੰ 'ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ ਦੀ ਤੁਲਨਾ' ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ —

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੨੧)

ਮਨਮੁਖ ਮਾਇਆ ਮੌਹਿ ਵਿਆਪੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮਨੁਆ ਬਿਰੁ ਨਾਹਿ ॥

ਅਨਦਿਨ ਜਲਤੁ ਰਹਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਹਉਮੈ ਖਪਹਿ ਖਪਾਹਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੪੨)

ਸਾਕਤ ਮੂੜ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬਧਿਕ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਫਿਰਹਿ ਫਿਰੰਦੇ ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਤ ਕਿਰਤ ਕੇ ਬਾਧੇ ਜਿਉ ਤੇਲੀ ਬਲਦ ਭਵੰਦੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੦੦)

ਮਾਇਆ ਮੌਹੁ ਅੰਧੁ ਅੰਧਾਰਾ ॥

ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਪਸਰਿਆ ਪਾਸਾਰਾ ॥

ਅਨਦਿਨੁ ਜਲਤ ਰਹੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸਾਂਤਿ ਨ ਹੋਈ ਹੋ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੫)

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਵਾਰੇ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰੇ ।

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੬)

ਸਾਡਾ ਮਨ, ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਦੇ 'ਨਿਜ ਘਰ' ਅਥਵਾ ਸਥਿਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨੀਵੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਉਮੈਂ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮਾਇਕੀ 'ਵਾ-ਵਰੋਲੇ' (whirl wind) ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ 'ਹਉਮੈ' ਦੇ 'ਧੂਰੇ' ਉਦਾਲੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਅੰਨੇ-ਵਾਹ, ਬੇ-ਤਿਹਾਸਾ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ-ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ 'ਭਰਮ' ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ 'ਹਉਮੈ', 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦਾ ਹੀ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।

ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੀ 'ਹਉਮੈ' ਅਥਵਾ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦੀ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹਸਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ —

ਖੁਦ-ਗਰਜੀ	
ਖੋਹਾ-ਖਾਹੀ	
ਠੱਗੀ-ਠੋਗੀ	
ਕਾਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰੀ (black marketing)	
ਤਸਕਰੀ (smuggling)	
ਚੇਰੀ	
ਯਾਰੀ	
ਈਰਖਾ	
ਦਵੈਤ	
ਘਿਰਨਾ	
ਸਾੜਾ	
ਵੈਰ	
ਵਿਰੋਧ	
ਝਗੜੇ	
ਲੜਾਈਆਂ	
ਜ਼ਲਮ	
ਆਦਿ ਦੀਆਂ ‘ਲਾਟਾਂ’ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ‘ਜੀਵ’ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਅਤੇ ਸਮੁਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਲ, ਬਲ, ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।	
ਹਉਮੈ ਜਲਤੇ ਜਲਿ ਮੁਏ ਭ੍ਰਮਿ ਆਏ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥	(ਪੰਨਾ-੬੪੩)
ਜਗਭੁ ਜਲੰਦਾ ਛਿਠੁ ਮੈ ਹਉਮੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥	(ਪੰਨਾ-੬੫੧)
ਹਉਮੈ ਜਲਿਆ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੇ ।	
ਜਮਪੁਰਿ ਵਜਹਿ ਖੜਗ ਕਰਾਰੇ ॥	(ਪੰਨਾ-੬੬੩)
ਮਨਮੁਖ ਮੂੜ੍ਹ ਜਲਤ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥.....	
ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੈਧਿ ਛੁਬੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਲਿ ਜਾਈ ॥	
	(ਪੰਨਾ-੧੨੬੫)
ਉਠੀ ਗਿਲਾਨਿ ਜਗਤ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਜਲੈ ਲੁਕਾਈ ॥	
	(ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੧/੭)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇਕ ਹੈ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ‘ਭੁੱਲ’ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਤੇ ‘ਭਰਮ’ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਯਾ ਪੜਦਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ‘ਅੱਡਰੀ ਹਸਤੀ’ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ‘ਹਸਤੀਆਂ’ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ

ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਅੱਡਰੀ ਹਸਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਅਤੇ ਓਪਰੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹਸਤੀਆਂ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ!

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਡਰੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ 'ਭਰਮ ਭੁਲਾਵੇ' ਨੂੰ ਹੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਦੂਜਾ ਭਾਉ' (duality) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ 'ਦੂਜੇ ਭਾਉ' ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਅਉਗੁਣ 'ਹਉਮੈ' ਤੋਂ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਉਹੋ ਅਉਗੁਣ ਜਿਹਾ ਕਿ-ਈਰਖਾ, ਦਵੈਤ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ ਆਦਿ 'ਦੂਜੇ ਭਾਉ' ਵਿਚ ਭੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹਨ।

ਸਾਡੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗੁੱਸੀ ਮਾਇਕੀ 'ਅੱਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚ' ਹਉਮੈ ਦੇ ਨਾਲ-
ਨਾਲ 'ਢੂਜੇ ਭਾਉ' ਦੀ 'ਭਾਵਨਾ' ਭੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੈ।

‘ਹਊਮੈ’ ਅਤੇ ‘ਦੂਜਾ ਭਾਉ’ — ਇਕੋ ਮਾਨਸਿਕ ‘ਭਰਮ’ ਦੇ ਦੋ ‘ਪੱਖ’ ਹਨ ਅਥਵਾ ਇਕੋ ਸਿਕੇ ਦੋ ਪਾਸੇ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ‘ਦੂਜੇ ਭਾਉ’ ਦੀ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਥੇ, 'ਅੱਗ' ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪੰਗਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ :—

ਹਉਮੈ ਜਲਤੇ ਜਲਿ ਮੁਏ ਭੁਮਿ ਆਏ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੩)

ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਡਿਠ ਮੈ ਹਉਮੈ ਦੁਜੈ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੫੧)

ਮਨਮੁਖ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਵਿਆਪੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮਨੂਆ ਬਿਰ ਨਾਹੀ॥
(ਪੰਨਾ-੬੫੨)

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੂ ਵਿਸਾਰਿਆ ਦੜਜੈ ਭਾਇ ਰਚਨਿ ॥

ਤਿਸਨਾ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੈ ਅਨਦਿਨੁ ਜਲਤ ਫਿਰਨਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੭੫੫)

ਇਹ ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਦੂਜੈ ਦੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੭੬)

ਪੰਜ ਮਾਨਸਿਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਪ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੁੰਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ‘ਤ੍ਰਿਸਨਾ’ ਆਮ ਰਵਿ-ਰਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ‘ਪਰੇਤ’ ਵਾਂਗ ਚਿੰਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

‘ਅੱਗ’ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਹੋਰ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾਈ ਜਾਈਏ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਇਹ ਅਗਨੀ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ :—

ખાત્રિકા

ੴ

ਰੀझਾਂ

ਐਸ਼

ਫੈਸ਼ਨ

ਸੁਆਦ

ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ

ਅਮਲ

ਆਦਤਾਂ

ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਿਊ-ਤਿਊ ਇਹਨਾਂ ਤਿ੍ਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਖਿਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੁਆਹਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਮੋਹਣੀ ਤਾਮਸੁ ਤਿਸਨਾ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ।

ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਪਾਇ ਕਿਉ ਮਨੁ ਮੂਰਖ ਅਗਿ ਬੁਝਾਵੈ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੫/੬)

ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਲੋੜਾਂ ਯਾ ਤਿ੍ਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਿਰ ਤੋੜ ਉੱਦਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ 'ਤਿ੍ਸ਼ਨਾ' ਦੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ। ਜੇ ਇਕ ਬੁਆਹਿਸ਼ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਾਰ ਹੋਰ ਖੜੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ! ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇ ਆਪਣੇ 'ਘਰ' ਦੀ ਗੀਝ ਪੂਰੀ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ —

ਸਜਾਉਣ

ਫਬਾਉਣ

ਵਧੀਆ ਫਰਨੀਚਰ

ਵਧੀਆ ਪੜਦੇ

ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਜੰਤਰ

ਰਸੋਈ ਦਾ ਸਾਮਾਨ

ਬੇਲ-ਬਟੇ

ਪੱਟਿੰਗ

ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਗੀਝਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਉਪਜ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜਦ ਮਾਇਆ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਹਰ ਜਾਇਜ਼ ਨਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ —

ਰਿਸ਼ਵਤ

ਚੋਰੀ

ਕਾਲਾ ਬਾਜ਼ਾਰੀ (black marketing)

ਡਾਕੇ

ਮਿਲਾਵਟ

ਤਸਕਰੀ (smugling)

ਆਦਿ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਡੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਖੁਆਹਿਸ਼ਾਂ, ਗੀਝਾਂ, ਫੈਸ਼ਨ, ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਛਲਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ —

ਮਾਇਆ

ਵਕਤ

ਧਿਆਨ

ਸਿਆਣਪ

ਤਾਕਤ

ਖਰਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ 'ਕਸਰ' ਯਾ 'ਕਮੀ' ਰਹਿ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ! ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਖੁਆਹਿਸ਼ਾਂ ਯਾ ਗੀਝਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ!!

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਆਹਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਹੋਰ ਲੱਕੜਾਂ ਪਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ!

Desire is the root cause of all miseries.

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ — ਇਸੇ ਤਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਰ —

ਸਾੜ

ਬਾਲ

ਭੁੰਨ ਕੇ —

ਮੈਲਾ

ਕਾਲਾ

ਮਟਰੋੜ

ਮਨੂਰ

ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਦਿਨ ਰਾਤ 'ਤਿਸ਼ਨਾ' ਦੇ ਅਗਨ ਸਾਗਰ' ਵਿਚ ਸੜਦੇ, ਬਲਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋ —

ਦੁਰੋਡੇ

ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ
 ਬੇ-ਸਿਦਕੇ
 ਬੇ-ਮੁੱਖ
 ਮਨ-ਮੁਖ

ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ —

ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲ ਉਪਜਦੇ ਹਨ।
 ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।
 ਨੀਵੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਘੜਦੇ ਹਾਂ।
 ਭੈੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ!
 ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ!
 ਚੋਰੀ-ਯਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ!
 ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
 ਲੜਾਈਆਂ-ਝਗੜੇ ਸਹੇਡੇ ਹਾਂ।
 ਪਾਪ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
 ਜੁਲਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
 ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
 ਨੀਵੇਂ ਆਚਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।
 ਮੰਦੇ ਭਾਗ ਬਣਦੇ ਹਨ।
 ਜਮਾ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ।
 ਨਰਕ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ 'ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ' ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਯਾ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਦਮ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ!

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਤਾਜ਼ਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ—

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਜਲਿ ਜਲਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਰਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੪੪)

ਅਗਿਆਨੁ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇਸੁ ਤਨਹਿ ਜਲਾਏ ॥

ਤਿਸ ਦੀ ਬੂਝੈ ਜਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਕਮਾਏ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੬੭)

ਦੁਬਿਧਾ ਮਨਮੁਖ ਰੋਗਿ ਵਿਆਪੇ ਤਿਸਨਾ ਜਲਹਿ ਅਧਿਕਾਈ ॥

ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੰਮਹਿ ਠਉਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਿਰਬਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੩੦)

ਚਾਰਿ ਨਦੀਆ ਅਗਨੀ ਤਨਿ ਚਾਰੇ ॥

ਤਿਸਨਾ ਜਲਤ ਜਲੇ ਅਹੰਕਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੧੭੨)

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸੁਕਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅਗਨਿ ਤਿਸਨਾ ਜਲੈ ਵਾਰੇ ਵਾਰ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੧੭੩)

ਮਹਾ ਅਭਾਗ ਅਭਾਗ ਹੈ ਜਿਨਕੇ ਤਿਨ ਸਾਂਧੂ ਧੂਰਿ ਨ ਪੀਜੈ ॥

ਤਿਨਾ ਤਿਸਨਾ ਜਲਤ ਜਲਤ ਨਹੀਂ ਬੁਝਹਿ

ਡੰਡੁ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਾ ਦੀਜੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੨੫)

ਅੰਦਰਿ ਤਿਸਨਾ ਅਗਿ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਭੁਖ ਨ ਜਾਇ ॥

ਮੌਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਸਭੁ ਕੂੜੁ ਹੈ ਕੂੜਿ ਰਹਿਆ ਲਪਟਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੨੪)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ, ਤਿਸਨਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਦੇ
ਸਾਧਨ ਇਉਂ ਦੱਸੇ ਹਨ —

ਗੁਰ ਤੇ ਸਾਂਤਿ ਉਪਜੈ ਜਿਨਿ ਤਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੨੪)

ਤਿਸਨਾ ਦਾਧੀ ਜਲਿ ਮੁਈ ਜਲਿ ਜਲਿ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸੀਤਲ ਜੇ ਮਿਲੈ ਫਿਰਿ ਜਲੈ ਨ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੮੮)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਸੇਵੀਐ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਤਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੫੮੮)

ਤਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਈ ॥

ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੬੪)

‘ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਨੀ’ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗਿਆੜੀਆਂ-ਗੋਹੇ ਦੀ ਗੁੱਸੀ
ਅੱਗ ਵਾਂਗ, ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦੇ ਅਤਿਸ਼ਕਰਨ ਅੰਦਰ ਗੁੱਸੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ
ਦੱਬੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਚੰਗਿਆੜੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੀ ਉਕਸਾਹਟ ਦੀ
ਹਵਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਲਘਦੀ ਅੱਗ ਮੱਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ —

ਦੋ ਗੁਆਂਢਣਾ ਕਿਸੇ ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਗੱਲ ਦੀ ਉਕਸਾਹਟ ਨਾਲ ਲੜ ਪਈਆਂ। ਇਕ
ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਾਨੁੰ ਮੇਹਣੇ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਗਾਲ-ਗਲੋਟੀ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਭਾਂਬੜ
ਮੱਚ ਪਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਸਣ ਕੱਪੜੀਂ ਅੱਗ ਲਗ ਗਈ।’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੌਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕ੍ਰੋਧ
ਦੀਆਂ ਭੱਠੀਆਂ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁੱਦ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਹੀ ‘ਰੂਪ’ ਬਣ ਗਈਆਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਡਾਕੀਆ (Postman) ਇਕ ਜਨਾਨੀ ਲਈ ਚਿੱਠੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਜਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚਿੱਠੀ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਂ-ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਫੌਰਨ ਬੁੱਝ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਚਿੱਠੀ ਸੁਣਦੀ ਗਈ—ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਉਸ ਦਾ ਤਨ-ਮਨ, ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਛਲ ਕੇ ਸੀਤਲ, ਕੋਮਲ, ਚਾਉ, ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੇ ਡਰਾਉਣੇ ‘ਬਿਗੜ-ਰੂਪ’ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਦੇ ਕੋਮਲ, ਸੋਹਣੇ ਸਵੈਪਨਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬਣ ਗਈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ —

‘ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਭਾਂਬੜ’

ਅਤੇ

‘ਪਿਆਰ ਸਵੈਪਨਾ’

ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹਾਲਤਾਂ—ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਉਲਟ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਖੇਤਰ, ਸਾਡਾ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ‘ਮਨ’ ਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਉਦਾਹਰਨ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ‘ਆਤਿਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ’ ‘ਅਗਨਿ ਸੋਕ ਸਾਗਰ’ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ‘ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ’ ਹੈ, ‘ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ’ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਅਤੇ ਚਣੌਤੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ —

ਸਮਝਣ

ਜਾਣਨ

ਬੁੱਝਣ

ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ

ਉਦੱਸ

ਘਾਲਣਾ

ਕਰਨ ਦੀ ਅਤਿ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸੇ ‘ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਨੀ’ ਯਾ ‘ਅਗਨ ਸੋਕ ਸਾਗਰ’ ਦੀ ਜੜ ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ‘ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ’ ਹੈ।

ਇਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ‘ਭਰਮ’ — ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਯਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ

ਹਨੇਰ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਅਸੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ‘ਭੁੱਲ’ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ‘ਉਹਲੇ’ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ — ਤਾਂ ਅਸੀਂ ‘ਹਉਮੈ’ ਦੇ ‘ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ’ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਯਾ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ, ਮੱਛਰ, ਠੂਹੋਂ, ਸੱਪ ਆਦਿ ਉਪਜਦੇ ਤੇ ਪਲਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ 'ਭਰਮ ਭੁਲਾਵੇ' ਦੇ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ 'ਬਲਾਵਾਂ' ਅਥਵਾ 'ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ' ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 'ਹਠੀਲੀ ਫੌਜ' ਈਰਖਾ, ਦਵੈਤ, ਸਾੜਾ, ਨਫਰਤ, ਅਸ਼ਾਂਤੀ, ਖੁਦ-ਗਰਜ਼ੀ, ਕਲ-ਕਲੇਸ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਅਤੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਦੇ "ਸੇਕ" ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਨੀ' ਵਿਚ ਸੜ-ਬਲ ਕੇ ਦਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ —

ਗੁੜੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ਭਰਤ ਨ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ । (ਪੰਨਾ-੬੭੩)

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਡਿਠੁ ਮੈ ਹਉਮੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੫੧)

ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਜਲਤੀ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਦਿਸਿ ਆਈ ।

(वा. भा. रा. १/२४)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨ ਯਾ 'ਭੁੱਲਣ' ਦੇ ਇਹ ਨਤੀਜੇ ਦੱਸੇ ਹਨ –
ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਦੂਜੀ ਕਾਰੈ ਲਗਿ ॥

ਦੂਬਿਧਾ ਲਾਗੇ ਪਚਿ ਮੁਏ ਅੰਤਰਿ ਤੁਸਨਾ ਅਗਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੬)

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਦੜੈ ਭਾਇ ਰਚੰਨਿ ॥

ਤਿਸਨਾ ਭੁਖ ਨਾ ਉਤਰੈ ਅਨਦਿਨੁ ਜਲਤ ਫਿਲੇ

ਹਉਮੈ ਜਲਿਆ ਮਨਹ ਵਿਸਾਰੇ ॥

ਜਮਪੁਰ ਵਜਹਿ ਖੜਗ ਕਰਾਰੇ ॥

ਜਿਸ ਨੇ ਬਿਸਰੈ ਪਰਖ ਬਿਧਾਤਾ ॥

ਜਲਤਾ ਫਿਰੈ ਰਹੈ ਨਿਤ ਤਾਤਾ

ਜਲੇ ਸਭ ਵਿਸਤਿ ਤਾਹਕਿ ਰਚਿਆ ॥

ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਦੁਬਿਧਾ ਘਤਿਆ

(୪୮୯)

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ ਹਨ।

ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

102 ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਮੁੱਖ, ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਡਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਇਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ : -

1. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : - ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ,
ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਬੱਛੋਆਣਾ,
ਬਰਾਸਤਾ - ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)
ਫੋਨ : 01652-255097

2. Branch : Gurudwara Sahib Brahm Bunga Trust (Dodra)

(Dakhi Bye Pass) DORAHIA Distt. Ludhiana.
Ph. : 01628-258697

3. S. Ajit Singh Advocate (President)
30, Defence Colony, Jalandhar (Pb.)
Phone : 0181-4614344, 98156-57475

4. S. Baljit Singh (Vice President)
Vill. Dodra, P.O. Bachhoana
Tehsil - Budhlada, Distt. Mansa (Pb.)

5. S. Bhupinder Singh (Secretary)
490, Phase IV, S.A.S. Nagar (Mohali)
Chandigarh (Pb.) Ph. : 0172-2227681-98720-49490

6. S. Chain Singh
8120, Satre Ave, Brossard, Quebec,
J4Z-1P2, Canada Phone : (514)-923-1846

7. S. Inderjit Singh
611-Layton Court, Edmonton,
ALBERTA-CANADA T6R-2S9
Ph. : 001-780-461-8781

8. S. Bachittar Singh
13707 Road, 192, PORTERVILLE,
California - 93257 U.S.A.
Phone : (559)-781-7793